

Науково-дослідна робота в коледжі ведеться як на короткостроковій, так і довгостроковій основі з різної тематики [4]. В цілому, система підготовки поліцейських кадрів має на меті надати майбутнім констеблям і офіцерам практичні навички майбутньої роботи, а не відірвані від життя уявлення з окремих галузей права. Внаслідок навчання поліцейські офіцери у спеціалізованих службах виступають експертами у своїх галузях, а поліцейські офіцери територіальних органів стають фахівцями-універсалами.

Список бібліографічних посилань:

1. Васьков М. Ю. Полицейская система Норвегии // Полицейские системы зарубежных государств. – М., 2008.
2. Васьков М. Ю. Чего не знали враги географии // Щит и меч. – 2006. – № 48.
3. Украинцы утратили доверие к патрульной полиции // Зеркало недели. – 2018. – №14.
4. Поліцейська служба Норвегії [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

УДК 340.

Олександр Миколайович ГОЛОВКО,

професор кафедри державно-правових дисциплін Юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

РОЗУМІННЯ ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО ПРОЦЕСУ У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА І. Г. ФІХТЕ

Видатний представник німецької класичної філософії Іоганн Готліб Фіхте (1762-1814) ґрунтував свої погляди на підставі вчення І. Канта, розвиваючи його суб'єктивно-ідеалістичну сторону. Значну увагу він приділяв філософській природі права і держави, а отже й історико-правовим характеристикам їх розвитку. Так, мислитель зробив спробу створити власну модель держави, яку він назвав замкненою торговою. Цьому присвячено відому монографію з аналогічною назвою [1]. За думкою І. Фіхте, право є найпершою і мінімальною умовою для можливості вільного спілкування осіб [2, с. 395]. Свою точку зору він мав і щодо природи держави: «Державна влада не дана природою, вона є продуктом свідомої, *цілеспрямованої* діяльності людей, її метою є реалізація права» [2, с. 403]. Таким чином визначався зв'язок між правом і державою, робився висновок про первинність першого. Це, на нашу думку, вплинуло на підходи низки науковців ХІХ – початку ХХ ст. до проблем історії державно-правових явищ, формування думки про історичну первинність права порівняно з державою.

Спеціальну увагу методологічним підходам до історії держави і права, закономірності зміни державно-правових систем І. Г. Фіхте приділив у праці «Основні риси сучасної епохи» (1806) [3]. У ній він запропонував власну періодизацію історії, яка складалася з п'яти епох. Розвиток суспільства має замкнений характер: «Весь же шлях, яким людство проходить ... є ніщо інше як повернення до тієї ступені, на якому воно стояло на самому початку: *повернення до вихідного стану і є метою всього процесу*» [3, с. 7].

Перша епоха, в яку людські відносини встановлюються без примусу, завдячуючи одному розумному інстинкту. Саме в цю епоху право і держава лише складаються. Друга – коли «...цей інстинкт, який слабшає і проявляється лише в небагатьох обраних, перетворюється останніми в примусовий зовнішній авторитет» [3, с. 38]... Третя епоха, в яку відкидається вказаний авторитет і разом із ним розум. Четверта – епоха загального розповсюдження серед людства розуму у вигляді науки. П'ята – епоха, в яку «...до науки приєднується мистецтво, щоб твердою і вірною рукою перетворювати життя відповідно до науки...» [3, с. 38-39]. Остання – це «світле» майбутнє людства, яке асоціюється для І. Г. Фіхте з «замкненою торговою державою», у якій один із трьох станів філософом так і був названий – «художники». Відповідно до глибинних характеристик кожної з епох свої властивості мало і право.

І. Г. Фіхте сформулював філософські підходи до історії держави і права двояко – як до права і до історії. Філософія права становила окрему складову вчення мислителя. До історії ж він підходив як саме до історії державних утворень та їх правових систем. При цьому вчений одним із перших обгрунтував історію як емпіричну науку, яка за своїм науковим змістом не поступається природничим і точним наукам. «Безмежна лише емпірія – як емпірія *сталого*, природи (в фізиці), так і емпірія *мінливого*, яка здійснюється у часі явищ людського роду (в історії). ...У історії, та ж наука розуму перш за все віднімає міфи про первісне виникнення людського роду, як належні до метафізики, і надає їй *певне поняття про спеціальні питання і предмет історичної науки* і поруч з цим – логіку історичної істини» [3, с. 63]. З цього І. Г. Фіхте робить висновок про необхідність наукового підходу до вивчення історії і зокрема історії права.

Важливим є висновок філософа про історичну й суспільну обумовленість зміни моделей державно-правових систем: «Жодне з людських відношень не залишає нашому роду менше свободи і не зв'язує його сильніше, ніж держава. Стан останнього визначається переважно станом, в якому перебуває вся маса *осіб*, які складають державу... Таким чином, *державний устрій певної епохи є результатом її попередніх доль*, оскільки останні визначають її теперішній стан, який, в свою чергу, визначає її державний устрій. Як наслідок, останній може бути зрозумілим – якщо говорити про розуміння у тому випадку, в якому ми прагнемо тут зрозуміти нашу епоху – не інакше, ніж з *історії*...» [3, с. 78].

Виходячи з свого філософського вчення, І. Г. Фіхте, з одного боку, звужував предметну сферу історії держави і права, а з іншого – розмежовував предмет філософії (теорії) та історії держави і права. При цьому «...осмислити в якому розумінні всезагальне абсолютне і вічно незмінне... – завдання філософа; фактично зобразити завжди ... мінливу сферу, в якій відбувається цей неухильний розвиток – завдання історика, про відкриття якого філософ згадує лише мимоходом» [3, с. 84].

Свої теоретичні конструкції мислитель обґрунтовував прикладами з загальної історії держави і права. Цікавою є його думка про причини того, що республіканська, демократична форма правління склалася в давні часи саме в Європі, де «...з таких умов вперше виросло живе відчуття права, яке складає, на наш погляд, істинно відмінну рису європейських народів, на протилежність властивій азіатам *релігійній відданості й покорі*» [3, с. 107]. По суті, ця ідея отримала глибокий і широкий розвиток через століття у вченні про «живе право» (С. Ерліх, Л. Гумплович та інші).

Значна увага приділена вченим закономірностям і причинам виникнення феномену римського права. Логічно й виправдано він обумовлює його особливостями розвитку суспільства Стародавнього Риму, багатосотрічній політичній і суспільній боротьбі патрициїв і плебеїв, розповсюдженням римської юрисдикції ледь не на всю тогочасну Європу. «У багатомісячній боротьбі надзвичайно винахідливої пристрасті до рівності з не менш винахідливим і дотепним потягом до нерівності виробилася *особлива віртуозність у цивільному законодавстві...*» [3, с. 109]

До середньовічної історії держави і права І. Г. Фіхте підходить з точки зору глибоко віруючої людини, вважаючи християнство не лише головною, а й єдиною вірною релігією, яка мала дійсно благодійний вплив на розвиток людського суспільства. Особливу увагу він приділив оцінці ролі у історичних процесах Реформації, тривалий вплив її наслідків, вважаючи, що світова роль цього явища не завершена [3, с. 118]. Чи не головний висновок, впроваджений Реформацією, що всі люди рівні й вільні перед Богом. З цього філософ виводить актуальне і зараз положення: «*Довершене проникнення всіх особистостей державністю, і разом з тим – рівність усіх в державі, здійснюється лише посередництвом досконалого зрівняння прав усіх людей*» [3, с. 135]. Цим показано роль Реформації у формуванні сучасних концепцій рівності та прав людини.

І. Г. Фіхте велику увагу приділяв свободі не лише як базовій категорії права, а й свободі вибору людини, яка своїми діями (правотворчими, правозастосовними та такими, що тягнуть за собою юридичні наслідки) і творить історію права. «Свого часу І. Г. Фіхте також вважав, що людині властива здатність діяти в межах сили свого духу, свого морального обов'язку і совісті, незважаючи ні на які зовнішні перепони» [4, с. 99].

Список бібліографічних посилань:

1. Фихте И. Г. Замкнутое торговое государство. Пер. с нем. Э. Э. Эссека. – М.: Изд. КПАССАНД, 2010. – 162 с.
2. Вышеславцев Б. Этика Фихте. Основы права и нравственности в системе трансцендентальной философии. – М.: Б. и. – Разд. паг.
3. Фихте И. Г. Основные черты современной эпохи. Пер. с немецкого Л. М. – СПб., 1906. – 168 с.
4. Грищук В. К. Философско-правовая парадигма ответственности человека: монографія. – Хмельницький: Хмельниц. ун-т управління и права, 2015. – 640 с.

УДК 340

Олександра Владиславівна ГОЛОВКО,

доцент кафедри суспільних та гуманітарних дисциплін Харківського державного університету харчування та торгівлі, кандидат історичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УСРР У 1919-1933 РОКАХ

Велику увагу переможна радянська влада на завершальному етапі Громадянської війни та після її завершення приділяла вихованню нових поколінь будівників соціалізму і комунізму, формуванню нової людини, повністю підпорядкованої панівній тоталітарній ідеології. Нігілістичне ставлення до права як буржуазного явища, домінування революційної доцільності над законністю – все це робило юридичні аспекти суспільних процесів другорядними порівняно з політичною волею більшовицької партії. Теза про швидке відмирання держави і права при соціалізмі не справдилася, тому правові форми збереглися як реалізація диктатури пролетаріату.

Отже, і виховання нової радянської людини також ґрунтувалося на приписах радянського класового права: передусім Конституції УСРР, законодавчих та підзаконних актів, у тому числі різноманітних директив та інструкцій. Конституція УСРР 14 березня 1919 р. діяла впродовж десяти років. На її основі здійснювалась перебудова суспільного ладу в Україні, була сформована радянська модель правового статусу громадян з відмовою від приватної власності та поділом за класовою ознакою. Згідно з партійною програмою та рішеннями радянського уряду, виховання дітей, починаючи з наймолодшого віку, повинно було стати повністю прерогативою суспільних спеціально уповноважених органів. В УСРР прихильником нової педагогіки та формування її державно-правових засад став Г. Гринько – нарком народної освіти республіки. Під його керівництвом була розроблена концепція радянської системи освіти та